

SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE OF SASA

LEXICOLOGY AND LEXICOGRAPHY
IN THE LIGHT OF CONTEMPORARY
APPROACHES

A collection of papers

Edited by:

Stana Ristić, PhD, scientific advisor

Ivana Lazić Konjik, PhD, research associate

Nenad Ivanović, PhD, research associate

Belgrade, 2016

ISBN 978-86-82873-??-?

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЛЕКСИКОЛОГИЈА И ЛЕКСИКОГРАФИЈА У СВЕТЛУ САВРЕМЕНИХ ПРИСТУПА

Зборник научних радова

Уредништво:

др Стана Ристић, научни саветник
др Ивана Лазић Коњик, научни сарадник
др Ненад Ивановић, научни сарадник

Београд, 2016

Марија Д. ВУЧКОВИЋ
 Институт за српски језик САНУ, Београд
 marivu74@yahoo.com

ЕГЗОЦЕНТРИЧНЕ СЛОЖЕНИЦЕ КОЈЕ ИМАЈУ СТРУКТУРУ: БРОЈ 'ТРИ' С АУГМЕНТАТИВНИМ ЗНАЧЕЊЕМ + ИМЕНИЦА*

У раду се разматра егзоцентричан тип сложеница које имају број 'три' с аугментативним значењем у првом делу, а у другом именицу најчешће са соматским значењем (нпр. *бок*, *губица*). Придеви примарно означавају људске физичке особине (нпр. *шрогуз* 'гузат'), а именице особе с таквим особинама (*шрогуз* 'човек са повећом задњицом'). Као експресивно обележени дијалектизми, ове лексеме несумњиво припадају лексичкој периферији. Паралеле из других језика упућују на претпоставку да је посредни архаичан творбено-семантички модел сложеница.

Кључне речи: егзоцентричне сложенице, број 'три', аугментативно значење, семантика, експресивна лексика, српско-хрватски језик.

„Тako ja stegnem petlju i obratim se toj glavnoj ženi lepo, učtivo, kako dolikuje kad imaš da moliš takvu stvar. I kažem ja njoj: kad ste već bili tako dobri da me vratite u život i unapredite moj izgled i moje zdravlje, da li bi vam bilo previše teško, ili biste možda smatrali nedoličnim, da unapredite i moj seksualni život tako što biste mi povećali miška koji nikad nije bio neka zverka. U toj stvari majka priroda je u meni videla pastorče, kažem ja njoj, a sad kad imam kosu, i kad sam inače zdrav i prav, tako beznačajan ekstremitet bio bi čista nepravda. Ja bih molio, ako biste mogli, da mi date jedan poveći, onako tribalistički, pa da svima bude lepo sa njim, i meni i gospođicama.

* Овај рад је настао у оквиру пројекта *Етимолошка истраживања српског језика и израда Етимолошког речника српског језика* (178007), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Ne znate šta znači „tribalistički“? Tribali su bili jedno staro pleme na Balkanu koje svi današnji narodi ovde svojataju jer su važili za glavne badže na seksualnom planu: imali su po tri muda umesto po dva.¹ To je verovatno izmišljotina, ali ja sam to rekao više da se pravim važan i da napravim poentu, a to je bila velika greška, kako se posle ispostavilo.

Ona me žena pogleda pa počuti malo, a onda na kraju reče: u redu, dobićete i više nego što ste tražili, pa uperi onaj svoj ank prema meni, probaja nešto i posle dade znak ostalima da krenu. Te oni nestadoše u vazduhu i u mraku, uopšte ne znam ni kako ni gde. Ja odmah krenem da proverim šta je ank napravio, kad imam šta da vidim: ona kučka mi umesto jednog velikog napravila tri mala. Evo, mogu da vam pokažem dokazni materijal. Pa mi sad opet recite da to nisu bili vanzemaljci!“

Mirjana Detelić (2012: 88)

Број ‘три’ у сложеницама² реализује две врсте значења. Значење које непосредно проистиче из категоријалног значења ове компоненте описано је у РМС на следећи начин: *тро-* као први део придевских и именичких сложеница означава да је оно што је њиховим другим делом означено тројако, троструко, утростручено: *тробојан, трогодишњи, ... тробојка, трогодишњица* итд. (тако и РСЈ). Постоје, међутим, сложене у којима број ‘три’ нема категоријално, нумеричко значење, већ аугментативно, било прототипично, било неко из њега изведено³. Ова образовања су, по правилу, експресивно обележена,⁴ и то како негативно, тако и позитивно, што зависи од различитих чинилаца. Дакле, број ‘три’ у сложеницама функционише, најчешће, као нумерички квантификатор, тј. као тачан израз укупности објеката квантификације и, много ређе, као нумерички релативни квантификатор⁵ који указује на количину неког објекта у односу на појам извесне количине која

¹ О аналогiji по звучању „Tribali – three ball – tri kugle/ testisa“ в. Delić 2012: 177.

² Будући да се разматрајем образовањима у овом раду приступа првенствено са лексичкосемантичког, а не дериватолошког аспекта, термин *сложеница* се користи у значењу ‘двотематска реч’ без обзира на тип њене творбе.

³ О значењској структури аугментатива в. Prieto 2005: 94–98, 133–142, Јовановић 2010: 21, 26.

⁴ Она улазе у категорију јединица инхерентне експресивности које се карактеришу формалним показатељима своје необичности, заједно са осталим лексемама аугментативног и деминутивног типа које регуларно остварују пејоративна и хипокористична значења (в. Ристић 2004: 49–50)

⁵ Може се сврстати и у паранумеричке квантификаторе, односно квантификаторе с нумеричким обликом без нумеричког значења, попут: Сто пута сам ти то рекла ‘мно-го пута сам ти то рекла’, в. Пипер и др. 2005: 879.

се сматра уобичајеном или нормалном, те отуда припада средствима за изражавање нормативне градуелности или степеновања, па чак и ексцесивности (уп. Пипер и др. 2005: 850, 864–865, 874, 877.).⁶ То друго значење РМС не наводи у одредници *тро-*, мада га нотира у дефиницији значења придева *трисвети* 'три пута свети, пресвети'. Треба рећи да посреди није пропуст аутора поменутог речника: они, с обзиром на то да сложенице с тим значењем не улазе у лексички фонд савременог стандардног језика, нису имали на располагању довољно грађе на основу које би могли да апстрахују и опишу поменуто семантичку реализацију. Премда, дакле, припадају лексичкој периферији, сложенице с аугментативним значењем бројне компоненте 'три', забележане на српско-хрватском језичком простору у различитим епохама, заслужују да буду подробније размотрене, између осталог и зато што се за њих могу наћи паралеле у појединим сродним језицима, словенским и индоевропским (в. Ernout – Meillet 1951: 1239 s.v. *trēs*, Топоров 1979: 6, нап. 12, Цейтлин 1986: 264–265). У овом ћу се раду усредсредити на опис и класификацију с.-х. материјала, те ћу, у складу с тако постављеним оквиром, упоредну грађу наводити у ограниченом обиму, у својству паралела с.-х. лексема.

Сложенице које у првом делу имају број 'три' с аугментативним значењем образују бројчано малу, али прилично разноврсну скупину, те се на основу структуре, значења, порекла и врсте лексикографских извора у којима су забележене могу сврстати у неколико подгрупа. Пошто су у другом делу ових лексема заступљене различите врсте речи, и то најчешће именице (нпр. *трогрла* 'женска особа која прегласно говори', *трокучка* 'опака, лајава жена'), затим придеви или партиципи (*трисвети* 'три пута свети, пресвети', *троклет* 'који је проклет (најмање три пута)'), па чак и друге врсте речи⁷, основна класификација прикупљене грађе полази од тог критеријума.

Сложенице које у другом делу имају именицу могу, по свом значењу, бити егзоцентричне и ендоцентричне. Овом приликом биће детаљније размотрен тип егзоцентричних композита.

Готово све егзоцентричне сложенице су образоване од именица са соматским значењем. Представљена грађа садржи неколико типова по-

⁶ О другим типовима сложеница са препозитивним конституентима домаћег порекла и са значењем релативне квантификације у савременом српском језику в. Ристић 2012: 50–64.

⁷ Образовања која као други елеменат имају глагол и прилог врло су слабо посведочена и, уз то, припадност сложенице с прилогом овом творбено-семантичком типу може бити под знаком питања.

великог стомака, трбушаст мушкарац', *бóкоња* м. 'човек или мужјак великог трбуха, трбоња', *бòкуља* ф. погрд. 'женска особа или крвава великог трбуха, трбуљата женска особа или женка', *бòкача* ф. погрд. 'жена великог трбуха; она која воли доста да једе' Ускоци (Станић 1: 48, 49).¹¹

≈ *тробок* адј. 'троделан', бот. лат. *trigonus* Шулеков рјечник знанственога називља (РЈА).

● *трогрља*, -ē ф. фиг. 'женска особа која прегласно говори': Надјачаће т̄а трогрља, не бòј се, чѣту, й̄м̄а п̄йс̄ак к̄а зм̄йја Загарач (Ћупићи 1997: 493), *трòгрла* ф. фиг. 'женска особа продорног гласа, грлата' Никшић (Ђоковић 2010: 588).¹²

◆ 2. компонента: *грло* п. 'глас' (РСА).

■ синонимне изведенице: *грлат* адј. 'који има јак, снажан глас; који много и гласно виче, који диже дреку, галаму', *грлан* м. 'грлат човек' Црна Гора, *грлота* м. покр. 'id.' *ibid.*, *грлача* ф. 'грлата жена' *ibid.*, *грлоша* ф. покр. 'id.' *ibid.* (РСА).

≈ *трогрља*, -ē ф. 'бистијерна, тј. велика каменица која има три (обично природна) отвора', име води са три отвора (направљеној у природној јами у камењару) Загарач (Ћупићи 1997: 493), *трòгрла* ф. 'бистијерна, пећина, јама са три отвора' Никшић (Ђоковић 2010: 588), *Трòгрла* ф. место Ускоци (Станић 2: 384), *двòгрло* п. индив. 'два ждрела, двоја уста': Увик сам ти била гладна... ка' да сам трпала на двогрло М. Божић (РСА).

● *трòгубица* ф. 'мушка или женска особа која има врло дебеле или отечене усне' Лика (РЈА).¹³

◆ 2. компонента: *губица* ф. 'усна' Добросело у Лици (РЈА s.v. 1. *gùbica*), 'id.' (РСА s.v. *губица*²), реј. 'id.' сз. Лика (Ајџановић 2002: 210), *губ(и)ца* 'id., уста' Лика (Milković 2009: 96).

■ синонимне изведенице: *Губичан*, -чна м. надимак човеку који има дебеле губице Добросело у Лици (РЈА), *губичан* 'човек великих, отромбољених усана' Дрвар (Јовичић 2003: 49), *губичан*, -чна, -чно адј.

¹¹ Код ових изведеница није искључен утицај или творба од глагола *бóкаши* impf. 'претерано много јести' Војводина (РСА), погрд. 'обилно, богато јести, кркати' Ускоци (Станић 1: 48).

¹² Овде спада, уколико је мотивисано горенаведеним значењем, и *Трогрлић* м. презиме у Босни (једни старином из Студенаца у Далмацији, други досељени из Херцеговине) (РЈА), *Трогрлић* презиме 1725, Зеравица Доња код Сплита, у 20. веку Сремска Митровица, околина Сарајева (досељени из Далмације), Тимок (Михајловић 1970: 31).

¹³ Детаљније о овој лексеми в. Вучковић 2013.

покр. ‘који има дебеле усне (или доњу усну)’ Високо, Краље у Босни, *губичина* m./f. реј. ‘особа дебелих, великих усана; особа великих уста’ Пољица, Мостар, Далмација и Херцеговина, *губичарда* m./f. погрд. ‘id.’, *губичка* f. покр. ‘жена дебелих усана’ Лика (РСА).

► укр. *тригубач*, *-ча* m. ‘уснат, дебелих усана, са великим уснама’ Угарска (Гринченко 4: 282).

● *трогуз* adj. ‘гузат’ Црвена Црква (РСГВ);

трогуз ‘човек са повећом задњицом’ омладински жаргон (Андрић 2005: 253), *трогуза* поименичени придев ‘која има велику стражњицу’ Црвена Црква (РСГВ), *трòгуз*, *-а* m. ‘човек који много једе, који једе сам колико три друга’: Ко би најео онога трoгуза Дробњак (грађа РСА), *трогужа*, *-ē* f. ‘халапљива женска особа’: Ако ми она трoгужа дòђē на руча̋к, нēће бит ни за њу ни за н̄ас Загара̋ч (Ђупићи 1997: 493).¹⁴

◆ 2. компонента: *гуж* m. ‘доњи део леђа, задњица; једна половина задњице’ (РСА).

■ синонимне изведенице: *гужат* adj. ‘mit großen Hinterbacken, cl-unibus magnis praeditus’ (Вук 1818: 114), *гужоња* m. ‘Großarsch, amplī rodicis’ (Вук 1852: 168), *гужоња* m. подр. ‘онај који има велике гузове, велику стражњицу’ (РМС).

≈ *двогуза* ‘непоштена жена’ Сплит (Radišić 2003: 20).

● *трокур* adj. m. ‘који има велики полни орган, који је изузетно способан за полну љубав’ Ускоци (Станић 2: 384);

трòкур m. ‘мушкарац великог полног органа’ Ускоци (Станић 2: 384), *трокур* m. ‘снажне грађе и јаке пожуде (о особи)’ Никшић (Ђоковић 2010: 588 s.v. *трòмуд*).

◆ 2. компонента: *кур* m. в. *курац* (Шипка 2011: 150).

■ синонимне изведенице: *курат* adj. ‘mentulatus, penitus; bene mentulatus’ (Вук 1818: 354), *куроња* m. ‘bene mentulatus’ (id. 355).

► лат. *Triphallus* < гр. Τρίφαλλος ‘са великим фалусом’, епитет Пријапа, посведочен у лат. збирци сатиричних и еротских песама *Priapea* 83, 9 (Lewis – Short 1958: 1900c).¹⁵

● *трòмуд* m. фиг. ‘снажне грађе и јаке пожуде (о особи)’ Никшић (Ђоковић 2010: 588).

¹⁴ В. и <http://blog.dnevnik.hr/print/id/1623559549/busna.html>. Можда овде и *ӣрòгуза* f. [без значења] Лика (грађа РСА).

¹⁵ О томе да је, због сазвучности Τρι-βαλλός и Τρι-φαλλός, име припадника средњобалканског племена Трибала добило код Атињана значење ‘распусник’, ‘педераст’ в. Parazoglu 1969: 65.

◆ 2. компонента: *μύδο* n. 'die Hode, testiculus' (Вук 1852: 523).

■ синонимне изведенице: *μύδατ* adj. 'mit Hoden versehen, testiculatus; wohlbehodet, bene testiculatus', *μύδοња* m. 'der Wohlbehodete, bene testiculatus' (Вук 1852: 523).

≈ *трѹмуд* 'Orchis L.', према гр. τριόρχις (Šulek 1879: 418), *трѹмуд* m. 'цвет каћунак, салеп (Orchis morio), који има три јајасте кртоле у корену' Никшић (Ђоковић 2010: 588).

► гр. τρι-όρχις 'са три тестиса', пренесено 'врло похотљив' Timaеus Historicus, такође и назив за врсту јастреба, можда 'Buteo vulgaris'¹⁶, бот. 'Erythraea Centaurium', 'Orchis longicruris' (Liddell – Scott 1940: 1821a).

● *трѹпизда* f. погрд. 'жена или девојка великог полног органа', 'физички врло снажна женска особа', 'неваљала, одвратна женска особа', 'лења жена или девојка' Ускоци (Станић 2: 384).¹⁷

◆ 2. компонента: *νίζда* f. 'die weibliche Scham, cunnus' (Вук 1818: 554).

■ синонимне изведенице: *пиздара* f. 'жена великог полног органа' (Шипка 2011: 174), *пиздока* f. 'жена која се слободније понаша' (id. 176).

● *трѹпичка* f. в. *трѹпизда* Ускоци (Станић 2: 385), *трѹпичка* f. 'снажне грађе и јаке пожуде (о особи)' Никшић (Ђоковић 2010: 588 s.v. *трѹмуд*).

◆ 2. компонента: *νичка* f. 'die Scham, cunnus' (Вук 1818: 558).

■ синонимне изведенице: *ничат* adj. 'велике вагине' (Шипка 2011: 179), *ничкара* f. 'неморална жена' (id. 180).

● *трѹрѣб(р)ац*, *-ѣнца* m. фиг. 'човек чврсте телесне грађе, снажан човек': Немѹ се тѣ судѣрѣт с Лѣзѣрем, али нѣ знѣш ѣ ѹн трѹрѣбац. Не мѹш се тѣ с њѣм јакѣт, онѹ је трѹрѣбрац. Ђѣ онѣ трѹрѣбрац, ѹђу да му пронѣђѣм тѣ трѣћѣ рѣбра! Загарач (Ђупићи 1997: 493).¹⁸

¹⁶ Неки сматрају да је орнитоним вероватно позајмљеница „adapted to три- and ѹрчи... This would be an allusion to the folk-etymological meaning 'three-testicled' = 'very lascivious' in Timaе. 145“ (Beekes 2010: 1510 s.v. τριόρχις, тако већ Frisk 2: 932–933 s.v. τριόρχις, уп. и Thompson 1895: 170 s.v. ΤΡΙΟΡΧΗΣ) док га Chantraine 2: 830 s.v. ѹрчиς, 4/1: 1138 s.v. τριόρχις разматра као композиту у оквиру одреднице о соматизму ѹрчиς.

¹⁷ В. и <http://forum.net.hr/forums/p/350580/11078430.aspx>, <http://blog.dnevnik.hr/wandin/>.

¹⁸ У вези са овом лексемом и њеним значењем треба указати на опис Мусе кесеције из епске песме: „Ал' у Муси три срца јуначка, | Троја ребра једна по другијем“ (Вук II 67, 253–254) о коме Марко Краљевић, након мегдана, каже да је погубио „од себе бољега“ (id. 268). О утројеним деловима тела истакнутих јунака или њихових против-

◆ 2. компонента: *рёбро* п. ‘једна од дванаест пари танких и извијених костију, везаних за кичму, које обавијају грудни кош’ (РМС).

■ синонимне изведенице: *рёбрат* адј. ‘који има велика, широка ребра’ (РМС), *рёбрѣс*, *-ѣста*, *-ѣсто* адј. ‘који има развијена ребра’ Ускоци (Станић 2: 268).

≈ *дворѣбрац*, *-ѣнца* т. фиг. ‘човек који као да има дупла ребра, снажан, јак човек’: Био је, велѣ, дворѣбрац, нико га није смйо напѣс, љ кости је био јачи од свѣкога Загарац (Ђупићи 1997: 74).

● *тросѣса*, *-ѣ* ф. реј. ‘халапљива и дебела женска особа’: Велѣ е му онѣ тросѣса свѣкѣ нѣн пребѣја рѣбра, а није ми га жѣ, мѣга сѣ оженѣт онѣм што смо му је мѣ сочѣли, фиг. ‘вештица’¹⁹: У пѣндѣ гѣ срѣла на Кунѣцу тросѣса, јѣдва је остѣ љ свијес Загарац (Ђупићи 1997: 493).

◆ 2. компонента: *сѣса* ф. ‘дојка’ (РМС).

■ синонимне изведенице: *сѣсат* адј. ‘који има велике сисе’, *сѣсара* ф. реј. ‘женска особа с великим сисама’ (РМС), *сѣсара* / *сѣсана* / *сѣсача* ф. ‘женска особа, обично девојка, крупних дојки, снажна женска особа’ Ускоци (Станић 2: 306).

● *трочел* т. ‘човек висока чела’: Ко је посве велика чела, а плоснате главе, зове се трочел Пољѣца у Даламцији (РЈА).

◆ 2. компонента: *чѣло* п. ‘део лица изнад очију до ивице руба косе’ (РМС).

■ синонимне изведенице: *чѣласт/чѣлат* адј. ‘који има велико (високо или широко) чело’ (РМС), *прочѣлак/прочѣлчина/чѣлоња*: „*Pročelak, pročelčina* или *čeloňa* zovu onoga, u koga je veliko prostrano čelo. ... Каже се поругљиво: ну ти онога прочѣлка, мого’ би снимити ѣ њега добар оранак“ Пољѣца (Ivanišević 1903: 233).

У погледу значења наведене лексеме су егзоцентричне сложенице са посесивним значењем (тзв. *bahuvrīhi* сложенице)²⁰, што значи да се њихов референтни оквир налази ван референтног оквира њихових са-

ника у различитим традицијама в. нпр. Лома 2002. Могуће је да се дата лексема темељи на поменутој слици, што значи да је бројни елеменат испрва имао нумеричко значење, а да се затим уклопила семантиком у разматрани тип сложеница.

¹⁹ У вези с овим значењем уп. веровање да је Баба Јага старица с огромним груди-ма (СМ 11 s.v. *Баба Јага*).

²⁰ За овај тип сложеница у индоевропским језицима в. Beekes 1995: 171–172, у типолошкој перспективи в. Вауер 2010: 169–170. О егзоцентричним сложеницама у српском језику в. нпр. Клајн 2002: 36–39, Ратковић 2009 где се доноси преглед раније литературе.

ставних делова и да њихове компоненте исказују шта референт сложености има. Како је већ речено, разматране речи имају исту компонентну структуру: број 'три' у првом делу + именица са соматским значењем у другом делу, при чему је унутрашњи однос компонената детерминативног типа, а такође и исто базично значење: '(онај) који има, коме је велик именицом означени део тела'. Уочено је да између ове врсте сложености и њиховог главног конституента постоји метонимијски однос (Scalise – Vogel 2010: 9–10, Scalise – Fábregas 2010: 121), а пошто су главни конституенти овде разматраних образовања именице са соматским значењем, посредни је логичка веза *pars pro toto* (в. Воој 1992: 39), дакле, у питању је семантички однос заснован на синегдохи.

Именице улазе у састав сложености са својим основним значењима, једино се соматизам *грло*, у склопу сложености *трдогрла*, јавља у секундарном значењу 'глас', док нумеричка компонента 'три', као што је на почетку речено, нема основно значење, већ аугментативно, па и експресивно. Најчешће је посредни, у основним значењима ових сложености, прототипична аугментација, пошто се односи на увећање величине физичких ентитета, овде конкретно, делова тела.

Као придеви, разматране лексеме означавају одређену људску физичку особину, као именице, често настале поименичењем придева, особу с одређеном физичком особином. Очита је антропоцентричност у семантичком уобличењу поменутих речи: премда се исти соматизми у принципу користе за опис и људског и животињског тела, ове лексеме готово искључиво реферишу на људске физичке карактеристике или на људе с тим карактеристикама. Једини несумњив изузетак је придев *трбоок*, примењив и за људе и за животиње. Може се, међутим, приметити да се ни он не користи у оба случаја у истом значењу: тако је за људе резервисано основно значење 'трбушат', а за животиње изведено, метонимијски 'која у себи носи зачети плод (о женки)'.

Анализирана лексика је експресивно обележена и, како показују лексикографски квалификатори, као и цитирани примери употребе, њоме се исказује претежно негативан однос према човековим анатомским особеностима које одступају од прототипа²¹ и особинама или облицима понашања који се доводе у везу с тим физичким карактеристикама. То одступање се реализује у домену квантификације као премашеност прототипичне величине. Премда је иначе аугментативност, по правилу, праћена пејоративношћу (уп. нпр. Јовановић 2010: 27, 29–30, 111), она може имати додатне семе позитивне експресије,

²¹ О негативној маркираности императивних сложености са значењем особа са особинама које у неком погледу одступају од стандарда в. Ратковић 2012: 17–18.

нпр. када се у семантичком пољу ‘човек’, јављају позитивно коантирана значења попут ‘главни, најважнији’, ‘јак, снажан, одважан’ (Јовановић 2010: 26–27, 87), уп. *трорѣб(р)ац* т. ‘човек чврсте телесне грађе, снажан човек’.

Као што се може видети из презентоване грађе, ове сложенице имају иста или слична значења као придеви и именице изведени помоћу суфикса *-ат, -ан, -оња, -ара, -ача* и др.²² од соматизама који конституишу други део сложеница. Уз то, исти обрасци даљег семантичког развоја који карактеришу изведенице запажају се и код сложеница.

Тако се, на пример, уочава пренос семе квантификације/квалификације ‘велик, снажан’ са дела (тела) на целину (особу уопште) по моделу ‘(онај) који има велик, снажан²³ неки део тела’ → ‘(онај) који је велик, снажан уопште’: *трѣкур* ‘мушкарац великог полног органа’, *трокур/трѣмуд/тропичка* ‘снажне грађе и јаке пожуде (о особи)’, *трѣпизда/трѣпичка* ‘жена или девојка великог полног органа’, ‘физички врло снажна женска особа’, *трорѣб(р)ац* ‘човек чврсте телесне грађе, снажан човек’, *трѣйса* ‘халапљива и дебела женска особа’; *сѣсара/сѣсана/сѣсача* ‘женска особа, обично девојка, крупних дојки, снажна женска особа’. Значење *трѣпизда/трѣпичка* ‘лења жена или девојка’ надовезује се вероватно на ‘физички врло снажна женска особа’.²⁴

Често је секундарно значење настало по моделу ‘(онај) који има одређену физичку особину (велик неки део тела)’ → ‘(онај) који има одређену психичку особину која је узрок дате физичке особине’: *трогуз* ‘човек са повећом задњицом’, *трѣгуз* ‘човек који много једе’, *трѣйса* ‘халапљива и дебела женска особа’, *трѣбок* ‘трбушат’, *трѣбок* ‘незасита особа’; *бѣкача* ‘жена великог трбуха; она која воли доста да једе’.

Сличан је овоме образац развоја значења ‘(онај) који има велик неки део тела’ → ‘(онај) који има изражене способности и склоности у вези с тим делом тела’ који се читује првенствено код лексема изведе-

²² За суфиксе *-ај* и *-оња* се у литератури наводи да лексеме које су помоћу њих изведене садрже сему аугментације или интензификације и аксиолошку сему (уп. нпр. Драгићевић 2001: 125, 170–171, 236, 237–238, Клајн 2003: 177, 276). Треба имати у виду да су многа наведена образовања дијалекатска и да употреба и продуктивност суфикса у народним говорима није иста као у савременом књижевном језику, те да је област дијалекатске творбе код нас недовољно проучена. Када је реч о творби наведених синонимних образовања, посебну пажњу заслужује специфична употреба префикса *ѣро-* у *ѣрочелак, ѣрочелчина*.

²³ Семантички помак ‘велики’ → ‘јак, снажан’ биће прокоментарисан ниже у раду.

²⁴ О семантичком развоју ‘велики’ → ‘незграпан’ в. Јовановић 2010: 26. Наведени пример садржи додатне семантичке карике: ‘велики’ → ‘снажан’ → ‘незграпан’ → ‘лењ’.

дених или сложених од именица којима се означавају гениталије: *трокур* 'који има велики полни орган, који је изузетно способан за полну љубав', *трокур/трџмуд/тропичка* 'снажне грађе и јаке пожуде (о особи)', *трџпизда/трџпичка* 'жена или девојка великог полног органа', 'неваљала, одвратна женска особа'; *ничкара* 'неморална жена'. Различита евалуација мушког и женског понашања у овом домену, садржана у конотативној компоненти лексичког значења, може се тумачити као одраз језичког андроцентризма (в. детаљније Kwoka 2007).²⁵

Поједине сложенице остале су у оквирима основног значења: *трџрла*, *трџгубица*, *трџчел*. Одступање од базичне семантике '(онај) који има, коме је велик именицом означени део тела' код лексеме *трџрла* није резултат даљег семантичког развоја сложенице, већ тога што соматизам у њеном саставу реализује секундарно, а не примарно значење, о чему је већ било речи. Пошто се *грло* у секундарном значењу 'глас' не односи више на ентитет из просторног домена, аугментација се у том случају не остварује у свом основном значењу, већ метафоричком, јер се тиче не увећања параметра величине (просторни домен), већ параметра снаге, интензитета (апстрактни домен)²⁶: *трџрла* f. фиг. 'женска особа продорног гласа, грлата', уп. и *грлат* adj. 'који има јак,

²⁵ В. Јовановић је интерпретирао семантику аугментатива којима се означавају лица полазећи од разлика у стереотипној слици мушкараца и жена у оквиру језичке слике света говорника српског језика. За концепт мушкараца релевантни су физички параметри 'велики', 'снажан, јак', 'издржљив', који укључују сему 'велики' или су компатибилни са њом, па се стога аугментацијом у том семантичком пољу често наглашавају и позитивно вреднују поменуте особине. С друге стране, жене дефинишу првенствено естетски и етички параметри као што су 'лепота', 'нежност', 'чедност' који нису компатибилни са семом 'велики' и изведеним значењима која се око ње генеришу, те се отуда аугментација у тој семантичкој сфери користи за исказивање негативног става, обично за негативно вредновање жениног изгледа или држања, по правилу, у сфери сексуалног морала (Јовановић 2010: 94–95, 98–101, 108–109). Анализа жаргонских именичких експресива са значењем 'особа + спољашња особина или особина неког дела тела' показала је да је интензитет експресије, па и квалитет, често одређен полном припадношћу носилаца одређене особине: када је посреди одступање од стереотипа о нормалном, уобичајеном изгледу у погледу параметра димензије тела (висине, дебљине, развијености) или неког његовог дела, оно се, када је у питању димензија тела, оцењује као недостатак у вези са особама женског пола, док се у вези са особама мушког пола оно може сматрати и допадљивим и ружним, када је посреди одступање од уобичајеног изгледа (укључујући и димензију) појединих делова тела, оно се одређује као лоше, независно од пола, те експресиви с тим значењем реализују само негативну конотацију (Ристић 2004: 87–94).

²⁶ Уп. Taylor 1995: 145, Prieto 2005: 95–96, Јовановић 2010: 21–22, 26, 91 који описују овај тип значењске екстензије аугментатива у различитим језицима.

снажан глас; који много и гласно виче'²⁷. Семантичка трансформација 'велик' → 'снажан' присутна је и код других лексема из ове групе.

Иако би се можда очекивало, бар кад су у питању делови тела који нису парни, да слична значења имају и сложенице које имају број 'два' уместо 'три', потврђен је само један такав синонимски пар: *трорѣб(р)ац* и *дворѣбрац*. Сложеница *двогуза* 'непоштена жена' такође је егзоцентрична и означава особу као носиоца негативно оцењене моралне особине, али се то значење не изводи из значења физичке величине одговарајућег дела тела. Што се тиче форме *дводрло* 'два ждрела, двоја уста', у питању је изгледа индивидуална креација, што је назначено и одговарајућим лексикографским квалификатором, по значењу ендоцентрична, у којој друга компонента реализује своје примарно значење, те се јавља у оквиру текста у коме се особа квалификује не као грлата, већ као гладна, незасита.

Поједине лексеме имају хомониме у којима нумеричка компонента има категоријално значење и који припадају другим тематским групама, уп. нпр. топографски термин *трѣгрла*.²⁸

Разматране речи не улазе у фонд стандардног језика, јер су све потврде из дијалекатских речника или дијалекатских извора. Придев *трѣбок* је у РЈА и, касније, у РМС унет из Вуковог речника, где се наводи да је забележен у Срему. Већина потврда потиче из црногорских говора, док су остале забележене у говорима Војводине, западне и централне Србије, Лике и Пољица у Далмацији. Неки експресиви су ушли у колоквијални говор, те се њихове потврде могу наћи на форумима и блогovima.

Паралеле из других језика, украјинског и старогрчког²⁹, указују на то да описани творбено-семантички образац, по свој прилици, представља наслеђе из ранијих епоха језичког развоја.

У једном црногорском говору посведочена је сложеница сличног значења, која се од претходно разматране групе лексема разликује по томе што именица у њеном другом делу не означава део тела:

²⁷ О семантичком развоју изведених придева овог типа заснованом на метонимији в. Драгићевић 2001: 220.

²⁸ Што се тиче фитонима *ѣромуд*, у горенаведеној дефиницији се наводи да биљка има три кртоле, на другим местима се, међутим, даје податак да има две гомољике и неколико коренчића, уп. Brennenstuhl 2014: 5.

²⁹ Гр. *трѣ-* у сложеницама може имати конкретно значење 'три пута' или може служити за додатно наглашавање другог дела сложенице (Liddell – Scott 1940: 1815a), прилог *трѣς* 'три пута' се такође користи као интензификатор, посебно у сложеницама, које понекад могу бити писане и одвојено (id. 1822a). Уп. и Chantraine 4/1: 1131 s.v. *трѣϛ* о суперлативној вредности гр. *трѣ-*.

● *трòжђел* м. 'онај који је много прождрљив, похлепан': Не море чоек да гледа колико потрапи они трождел, ко да је вук у њему Пива (Гаговић 2004: 264).

◆ 2. компонента: *жђëла* ф. 'дрвена чинија' Херцеговина (Вук 1818: 167, Вук 1852: 234), *жђëла* дијал. ијек. = *зд(ј)ëла* 'суд из којег се једе или у коме се јело држи, чинија'³⁰ (РСА).

■ синонимне изведенице: *зд(ј)ëлār* м. фиг. 'изелица, прождрљивац' (РСА).³¹

≈ *двòздјела* м./ф. 'онај који много и сваки час једе': Ти, двоздјело, никад се наждријет нећеш Лика (РСА); *двоздила* м. 'придворица, који на два стоца седи' Макарска у Далмацији (s.v. *dvòzdzjela*), *двòздјелār* м. 'човек који се притехари, па обедује или вечера код двојице и тројице' Брач (РЈА).³²

Посреди је егзоцентрична сложеница чије је изворно значење вероватно 'онај који (по)једе велику зделу / много, више здела (у сваком случају, више него што је уобичајено, нормално) хране', па одатле 'онај који је много прождрљив, похлепан'. Бројна компонента нема значење нумеричке квантификације, већ значење аугментације или степеновано неодређене квантификације. Пример употребе сведочи о томе да је и ово експресивно образовање којим се реферише на особу с негативно оцењеном особином.³³

³⁰ Лексема има и секундарно, анатомско значење 'карлица', које је вероватно учени калк према лат. *pelvis*, нем. *Becken*, па се због тога искључује могућност да је оно мотивисало ову дијалекатску експресивну сложеницу.

³¹ Будући да је реч у овом значењу потврђена у двојезичним речницима: Ђорђевић 1886: 1045 (одакле је једина потврда из РСА), Divković 1980: 759, могуће је да је у питању калк према лат. *patinārius*.

³² Иста или слична значења имају и различите врсте сложеница сачињене од исте именице и различитих глагола: тако значење 'изелица, прождрљивац' имају лексема *зделомлаиџец* м. s.v. *zdzjelomlatac*, *лизоздел* s.v. *lizozdzjel*, *ипразниздела* м. s.v. *praznizdzjela* (РЈА), док значење 'удворица, чанколиз' реализују именице *зделолиз* м. s.v. *zdzjeloliz*, *зделолизка* ф. s.v. *zdzjeloliska*, *здјелолизац* м., *зделолизавец* м. s.v. *zdzjelolizavac*, *лизозделац* м. s.v. *lizòzdzjelac* (РЈА), *здјелòлиз* м. реј., *здјелòноша* м. реј. s.v. *zdelòliz*, *грèбиздела* м. нераспр. презр., *мàжсиздјела* м./ф. ков. реј. s.v. *màжсиздела* (РСА), *иàриздјела* м./ф. реј. s.v. *iàrizdela* (РМС).

³³ Примери такође показују да је, на синтаксичком плану, употреба разматраних лексема праћена средствима за актуелизацију референције, уп. нпр. Надјачаће **тā** *и́рог-ђла*, не бòј се, чèту..., Не море чоек да гледа колико потрапи **они** *и́рогђел...*, што је карактеристично за лексику чије значење укључује аксиолошку компоненту (уп. Ристић 2004: 35), да се оне јављају у синтаксичкој функцији именског предикатива, уп. нпр. Не мòш се тi с њiм јакàт, онò је *и́рорèбрац*, и, ређе, облика за обраћање, уп. нпр. Ти, *двоздјело*, никад се наждријет нећеш, што је у складу с квалификативном природом

Посведочен је синонимски пар с нумеричким компонентама *дво-* и *тро-*: *трѡџѣл* : *двѡѡдјела*, али остале потврде с компонентом *дво-* (*двоздила* и *двѡѡдјелѡр*) указују на другачија и вероватно изворнија значења образовања с бројем ‘два’.³⁴

Рад је проистекао из истраживања сложеница које у првом делу имају број ‘три’ с аугментативним значењем у српско-хрватском и другом сродним језицима. Овом приликом је подробније анализиран тип с.-х. сложеница које у другом делу имају именицу, а у оквиру њега семантички подтип егзоцентричних композита. У готово свим разматраним образовањима именица има соматско значење. Придеви означавају људске физичке особине које одступају од прототипа, а именице људе с тим особинама. Како се одступање односи на премашеност прототипичне величине одређеног дела тела, аугментација, у већини случајева, остварује, када су у питању полазна значења сложеница, прототипично значење из домена квантификације. Ове сложенице имају као синонине суфиксалне деривате од именица које улазе у њихов састав, а семантички паралелизам обухвата не само основно значење са аугментативном семантичком компонентом већ и друге, из њега изведене семантичке реализације. Анализирана лексика је експресивно обележена с тим што квалитет експресије умногоме зависи од полне припадности референта. Како своје упориште имају у дијалектима, одакле су неке од њих пренете и у колоквијални говор, речи које су предмет овог рада нису ушле у речнике савременог књижевног језика (с изузетком придева *трѡбок* у РСМ). Иако несумњиво припадају лексичкој периферији, оне представљају много више од језичког куриозитета, пошто паралеле из других сродних језика упућују на то да је описани творбено-семантички модел наслеђен из ранијих језичких и културних епоха.

значења експресива (уп. id. 108), а да је с прагматичког аспекта ситуације персонално-сти, најтипичнија њихова употреба у „он ситуацији“ (уп. id. 109–117).

³⁴ Семантичке разлике између *двогуза* и *ѡрогуз(а)*, као и *двоздила*, *двѡѡдјелѡр*, и *ѡрѡѡѣл*, с једне стране, и синонимски однос *ѡрѡрѡѣ(р)ац* : *дворѡбрац* и *ѡрѡѡѣл* : *двѡѡдјела*, с друге стране, упућују на закључак да је творбено-семантички модел сложеница с бројем ‘три’ који има аугментативно значење у неком тренутку престао бити активан и прозиран и у говорима у којима су образовања тог типа иначе потврђена, да у сличним формама број ‘два’ изворно није имао аугментативно значење, али га је могао добити када је унутрашња форма облика с бројем ‘три’ изгубила транспарентност. Тако су *дворѡбрац* и *двѡѡдјела* вероватно новије креације са значењима демотивисаних лексема *ѡрѡрѡѣ(р)ац* и *ѡрѡѡѣл*. Супротно томе, пример за синониман пар са изворном нумеричком компонентом *дво-* и секундарном *ѡро-* могао би бити: *двѡмѡља* m./f. ‘онај који је двосмислен, дволичан’ Пива (Гаговић 2004: 47) и *ѡрѡмѡља* f. ‘особа која једно мисли а друго ради’ *ibid.* (id. 264).

ЛИТЕРАТУРА

- Ајџановић, М. 2002. Прилог проучавању лексике северозападне Лике. *Прилози проучавању језика* 33, 199–257.
- Андрић, Д. 2005. *Двосмерни речник српског жаргона и жаргону сродних речи и израза* (2., знатно допуњено изд.). Београд: Zepet Book World.
- Вук 1818: Караџић, В. Ст. 1818. *Српски рјечник, истилокован њемачким и латинским ријечма*. Беч.
- Вук 1852: Караџић, В. Ст. [1852] 1986. *Српски рјечник* (фототипско издање из 1852). Том I–II. Београд: Просвета.
- Вук II: Караџић, В. Ст. 1988. *Српске народне њјесме II*. Београд: Просвета.
- Вучковић, М. 2013. С.-х. *ѡрогубица* у словенском контексту. *Зборник Маѡице српске за филологију и лингвистику* LVI/1, 31–43.
- Гаговић, С. 2004. Из лексике Пиве (село Безује). *Српски дијалектолошки зборник* LI, 1–312.
- Гринченко, Б. Д. 1958–1959. *Словарь украинської мови 1–4*. Київ: АНУРСР.
- Драгићевић, Р. 2001. *Придеви са значењем људских особина у савременом српском језику. Творбена и семантичка анализа*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Ђоковић, Љ. 2010. *Рјечник никшићког краја*. Подгорица: ЦАНУ.
- Ђорђевић, Ј. 1886. *Латинско-српски речник*. Београд: Краљевско-српска државна штампарија.
- Јовановић, В. 2010. *Деминутивне и аугментивне именице у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Јовичић, М. 2003. *Крајишки рјечник, особенице уначке (уз стоогодишњицу ѡрајања имена Дрвара)*. Београд: М. Јовичић.
- Клајн, И. 2002. *Творба речи у савременом српском језику. Први део: слагање и ѡрефиксација*. Београд: Завод за уѡбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска.
- Клајн, И. 2003. *Творба речи у савременом српском језику. Други део: суфиксација и конверзија*. Београд – Нови Сад: Завод за уѡбенике и наставна средства – Институт за српски језик САНУ – Матица српска.
- Лома, А. 2002. *Пракосово: словенски и индоевропски корени српске еѡике*. Београд: Балканолошки институт САНУ.
- Миловановић, Е. 1983. Прилог познавању лексике Златибора. *Прилози проучавању језика* 19, 15–70.
- Михајловић, В. 1970. Анатомска лексика у српскохрватској ономастици и географској терминологији. *Зборник за филологију и лингвистику* XIII/2, 7–48.
- Петровић, Д., Ј. Капустина. 2011. Из лексике Качера. *Српски дијалектолошки зборник* LVIII, 1–336.
- Пипер, П., И. Антонић, В. Ружић, С. Танасић, Љ. Поповић, Б. Тошовић. 2005. *Синтакса савременога српског језика: ѡрпста реченица*. Београд: Институт за српски језик САНУ – Београдска књига.

- Ратковић, Д. 2009. *Речи са инџерфиксима у српском језику*. Докторска дисертација; необјављена. Београд: Универзитет у Београду, Филолошки факултет.
- Ратковић, Д. 2012. Лексичко-семантичке и стилске одлике императивних сложеница у српском језику. *Наш језик* XLIII/1–2, 15–28.
- Ристић, С. 2004. *Експресивна лексика у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Ристић, С. 2012. *О речима у српском језику (јџворбени и лексикографско-лексиколошки асџекџи)*. Београд: Институт за српски језик САНУ.
- РСМ: *Речник срџскохрватџскога књџжевног језика*, I–III (1967–1969). Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска. IV–VI (1971–1976). Нови Сад: Матица српска.
- РСА: *Речник срџскохрватџског књџжевног и народног језика*, I–XIX. 1959–2014. Београд: САНУ, Институт за српски језик САНУ.
- РСГВ: *Речник срџских говора Војводине*, 1–10. 2000–2010. Нови Сад: Матица српска, Тиски цвет.
- РСЈ: *Речник срџскога језика* (2007). Нови Сад: Матица српска.
- СМ: *Словенска мџџологија. Енциклопџдијски речник*. 2001. Толстој, С. М., Јџ Раденковић. Београд: Zeptr Book World.
- Станић, М. 1990–1991. *Ускочки речник*, 1–2. Београд: Научна књџга.
- Топоров, В. Н. 1979. К семантике троичности (слав. *trizna и др.). У: *Еџтимологија 1977*, 3–20.
- Ђупић, Д., Ж. Ђупић. 1997. Речник говора Загарача. *Срџски дијалекџолошки зборник* XLIV.
- Цейтлин, Р. М. 1986. *Лексика древнеболгарских рукопџсеј X–XI вв*. Софија: БАН.
- Шипка, Д. 2011. *Речник оџсцених речи и израза*. Београд: Корнет; Нови Сад: Прометеј.

- Bauer, L. 2010. The typology of exocentric compounding. U: *Cross-Disciplinary Issues in Compounding*. Scalise, S., I. Vogel (ur.). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. 167–175.
- Beekes, R. S. P. 1995. *Comparative Indo-European Linguistics. An Introduction*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Beekes, R. 2010. *Etymological Dictionary of Greek*, 1–2. Leiden, Boston: Brill.
- Bezljaj, F. 1977–2007. *Etimološki slovar slovenskega jezika*, 1–5. Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik.
- Booij, G. 1992. Compounding in Dutch. *Rivista di Linguistica* 4/1, 37–59.
- Brennenstuhl, G. 2014. Orchis morio L.: Zur Kulturgeschichte und zur Bestandssituation im Altmarkkreis Salzwedel. *Mitteilungen zur floristischen Kartierung in Sachsen-Anhalt* 19, 3–10.
- Chantraine, P. 1968–1980. *Dictionnaire étymologique de la langue grecque: histoire des mots*, I–IV. Paris: Klincksieck.

- Delić, L. 2012. *Mogu Turski, i mogu Manovski...* . U: M. Detelić, *Legende o nestanku*. Beograd: Tardis, 169–191.
- Detelić, M. 2012. *Legende o nestanku*. Beograd: Tardis.
- Divković, M. 1980. *Latinsko-hrvatski rječnik za škole* (3. izd.). Zagreb: Naprijed (fototipsko izdanje: Zagreb: Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinska zemaljska vlada, 1900).
- Ernout, A., A. Meillet 1951. *Dictionnaire étymologique de la langue latine* (3. izd.). Paris: C. Klincksieck.
- Frisk, H. 1960–1972. *Griechisches etymologisches Wörterbuch*, I–III. Heidelberg: Carl Winter.
- Ivanišević, F. 1903. Poļica. U: *Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena VIII*, 183–336.
- Kwoka, T. 2007. Wybrane aspekty seksizmu w gwarach czarnogórskich na przykładzie ekspresywnych i wulgarnych określeń kobiet. U: *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej* 42, 143–164.
- Lewis, Ch. T, Ch. Short. 1958. *A Latin Dictionary*. Oxford: University Press.
- Liddell, H. G., R. Scott 1940. *A Greek-English Lexicon* (9. izd.). Oxford: Clarendon Press.
- Milković, I. 2009. *Lička štokavska ikavica*. Zagreb: Pergamena.
- Papazoglu, F. 1969. *Srednjobalkanska plemena u predrimsko doba (Tribali, Autarijati, Dardanci, Skordisci i Mezi)* (Djela, knj. XXX, Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 1). Sarajevo: ANUBiH.
- Prieto, V. M. 2005. *Spanish Evaluative Morphology: Pragmatic, Sociolinguistic, and Seamantic Issues* (A Dissertation Presented to the Graduate School of the University of Florida in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy). Gainesville: University of Florida. (el. izdanje). http://etd.fcla.edu/UF/UFE0010940/prieto_v.pdf
- Radišić, T. 2003. *Ričnik spliskog govora* (2. izd.). Split: Columna.
- ŘJA: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII (1880–1976). Zagreb: JAZU.
- Scalise, S., A. Fábregas. 2010. The head in compounding. U: *Cross-Disciplinary Issues in Compounding*. Scalise, S., I. Vogel (ur.). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 109–125.
- Scalise, S., I. Vogel. 2010. Why compounding?. U: *Cross-Disciplinary Issues in Compounding*. Scalise, S., I. Vogel (ur.). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 1–18.
- Skok, P. 1971–1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* I–IV. Zagreb: JAZU.
- Šimunović, P. 2006. *Rječnik bračkih čakavskih govora*. Supetar: Brevijar.
- Šulek, B. 1879. *Jugoslavenski imenik bilja*. Zagreb: JAZU.
- Taylor, J. R. 1995. *Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistic Theory* (2. izd.). Oxford: Clarendon Press.
- Thompson, D. W. 1895. *A Glossary of Greek Birds*. Oxford: Clarendon Press.
- Vaillant, A. 1950–1974. *Grammaire comparée des langues slaves*, I–IV. Paris: Klincksieck.

Marija Vučković

EXOCENTRIC COMPOUNDS WITH THE STRUCTURE:
THE NUMERAL 'THREE' WITH AUGMENTATIVE MEANING + NOUN

S u m m a r y

This paper discusses exocentric compounds with the structure: the numeral 'three' with augmentative meaning + noun, predominantly with somatic meaning (e. g. *bok* 'flank, side', *gubica* 'lip'). Adjectives originally denote human physical characteristics (e. g. *troguz* 'with large buttocks'), nouns denote people with such characteristics (e. g. *troguz* 'a man with a substantial ass'). As expressively marked dialect words, these lexemes undoubtedly belong to the lexical periphery. Their counterparts in languages other than Serbo-Croatian (e. g. Ukrainian dialectal *тпузубач* 'a person with thick, big lips', Latin *Triphallus* = Greek *Τρίφαλλος* 'with a great phallus' an epithet of Priapus) support the assumption that the underlying compound pattern is an archaic one.